לייוויק
האַדעס

ביאָגראַפיע און שריפטן

צוזאַמענגעשטעלט פון סאָפיע דובנאָוו־ערליך

ניו־יאָרק 1962

LEIVICK HODES

Published by
FARLAG UNSER TSAIT
25 East 78th Street
New York 21, N. Y.

Printed in U.S.A.

GRENICH PRINTING CORP.
151 West 25th Street
New York 1, N. Y.

מיטן פנים צו דער צוקונפט

דער „בונד" און ציוניזם זיינעןביידע היי־יאָר, אַלס אָרגאַניזירטע פּאָליטיש־געזעלשאַפטלעכע באַוועגונגען, אַלט געוואָרן 50 יאָר. די 50 יאָר זיינען געווען יאָרן פון פולסירנדיקסטן געזעלשאַפטלעכן לעבן אויף דער יידישער גאַס.

ביידע באַוועגונגען זיינען אַנטשטאַנען צווישן מאַסן, וועמענס גייסטיק לעבן איז געווען אויסגעפילט מיט רעליגיעזן אינהאַלט. ביידע באַוועגונגען זיינען געווען פון אַ מאָדערן־וועלטלעכן כאַראַקטער. — דער „בונד" אַבסאָלוט וועלטלעך און דער ציוניזם — וועלטלעך־באַפאַרבט. ביידע באַוועגונגען זיינען אין די צייטן פון זייער אַנטשטייאונג געווען אַן אַרויספאָדערונג פאַר אַלע יענע, פאַר וועמען יידישקייט איז געווען ענג פאַרבונדן מיט רעליגיע. די אַנטשטייאונג פון אַ וועלטלעכער באַוועגונג האָט שפּעטער געשטויסן אויך די אָרטאָדאָקסיע צו אָרגאַניזירן זיך פּאָליטיש. אַזוי אַרום זיינען אָרטאָדאָקסיע, ציוניזם און „בונד" אין משך פונם האַלבן יאָרהונדערט געוואָרן די דריי וויכטיקסטע טרייב־קראַפטן אויף דער יידישער גאַס. אַ געוויסן אָרט האָט אין פאַרשידענע פּעריאָדן פון אָט דעם האַלבן יאָרהונדערט פאַרנומען אויך די אידייע פון אַסימילאַציע. פאַרבונדן מיט עמאַנציפּאַציע און אויפקלערונג האָט די אידייע פון אַסימילאַציע אָנגענומען צווישן פאַרשידענע טיילן פון דער יידישער באַפעלקערונג אין פאַרשידענע צייטן די פאַרשידנאַרטיקסטע פאָרמען, אָנהויבנדיק פונם היפּער־פּאַטריאָטיזם, פון „פּוילישקייט" (אין אַנדערע לענדער „גערמאַנישקייט", „פראַנצויזישקייט") „פון יידישן גלויבן", צווישן די רייכערע שיכטן, ביזן נאַאיוון קאָסמאָפּאָליטיזם, צווישן יידישער סאָציאַליסטישער אינטעליגענץ, וועלכע איז געווען אָפּגעריסן פון יידישן מאַסן־לעבן. אָבער אין אַזאַ אָדער אַנדערער פאָרם איז אַ שטרעבונג פון געוויסע קרייזן פון דער יידישער געזעלשאַפט צו אַסימילאַציע קיינמאָל אינגאַנצן נישט פאַרשוואונדן פונם אויבערפלאַך פון יידישן לעבן. אויסער די דערמאָנטע דריי הויפּט־טרייב־קרעפטן אין דער יידישער געזעלשאַפט האָט אויך די אידייע וועגן אַסימילאַציע אין דער דערמאָנטער צייט געשפּילט אַ געוויסע, אַמאָל אַ גרעסערע, אַמאָל אַ קלענערע, ראָל.

במשך פון אַ האַלבן יאָרהונדערט האָבן די פיר גרונט־שיטות, ציוניזם, סאָציאַליזם, — פאַרקערפּערט אין „בונד״ — אָרטאָדאָקסיע און אַסימילאַציע, געפירט שטרייטן צווישן זיך, געקעמפט אָפטמאָל ביטער און פאַרביסן פאַר דער נשמה פון יידישן מענטש, אָדער פאַר דער ריכטיקייט פונם וועג, וועלכן יעדע פון זיי ווייזט דעם יידישן פאָלק. אין פּראָצעס פון קאַמף האָבן זיך די פאַרשידענע שיטות קעגנזייטיק באַאיינפלוסט, און יעדע פון זיי איז אויך באַאיינפלוסט געוואָרן פון לעבן גופא. אַזוי צום ביישפּיל: די אָרטאָדאָקסיע האָט ביסלעכווייז אַקצעפּטירט די וויכטיקסטע עלעמענטן פון ציוניזם. פון דער אַנדערער זייט, האָט דער ציוניזם גופא אַלץ מער פאַרלוירן זיין וועלטלעכע באַפאַרבונג, און אין אים האָט זיך צעוואַקסן אַן איינפלוסרייכער רעליגיעזער פליגל (מזרחי), גלייכצייטיק זיינען אין ציוניזם אַריינגעדרונגען אויך אַנדערע אידייאישע שאַטירונגען. אין די לעצטע פאָר צענטליק יאָר האָבן עקזיסטירט דעמאָקראַטישע ציוניסטן, פאַשיסטישע ציוניסטן און קאָמוניסטישע ציוניסטן. אַלע הויזן איצטער צוזאַמען אונטער דעם שותפותדיקן ציוניסטישן דאַך. די אַסימילאַציע, אַלס באַוועגונג, האָט אין פעריאָד פון דער גרעסטער שפאַנונג פון יידישער קולטור־שעפערישקייט, צווישן די ביידע וועלט־מלחמות, פאַרלוירן אַ יעדן ערנסטן אָנהאַלט אין יידישן לעבן. אָבער אויך זי האָט אין פאַרשידענע צייטן געפונען געוויסע באַריר־פונקטן מיטן ציוניזם, אָנהויבנדיק פון זשאַבאָטינסקיס „עברית או רוסית״ (העברייאיש אָדער רוסיש) און פאַרענדיקנדיק מיט אַ פּיליגרימקע (אין אָנהויב 30ער יאָרן) פון אַסימילאַטאָרישער יידישער אינטעליגענץ צו די רייען פון ציוניזם. אָט די אויסשפּרייטונג האָט געגעבן די ציוניסטן אַ גרונט צו רעדן וועגן זיך ווי וועגן אַ פאָלקס־באַוועגונג. אָבער אויך ביי זיין גרעסטער אויסשפּרייטונג איז דעם ציוניזם פאַרן קריג קיינמאָל נישט געלונגען אַריינצודרינגען אין דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג. די שטאַרקסטע און צאָלרייכסטע אַרבעטער־פאַראיינען אין פּוילן און אין אַנדערע לענדער זיינען געוויינלעך געווען פריי פון ציוניסטישע איינפלוסן. די מערהייט פון די אָרגאַניזירטע יידישע אַרבעטער זיינען געגאַנגען טריי נאָכן „בונד״. דער געזעלשאַפטלעכער קאַמף אויף דער יידישער גאַס האָט זיך דעריבער אָפּגעשפּילט דער עיקר ווי אַ קאַמף פון צוויי אָרגאַניזירטע הויפּט־כוחות: פון איין זייט, דער ציוניזם (רעליגיעז, דעמאָקראַטיש, פאַשיסטיש, סאָציאַליסטיש אָדער קאָמוניסטיש באַפאַרבט). פון דער צווייטער — דער „בונד״, אַלס די פאַרקערפּערונג פון קאַמף פאַרן סאָציאַליזם און דאָאיקייט. געווען צייטן, ווען דער ציוניזם האָט געהאַט די איבערגעוויכט. געווען צייטן, ווען דער „בונד״ האָט געפירט נאָך זיך די ברייטסטע פאָלקס־מאַסן. אין

די לעצטע עטלעכע יאָר פֿאַרן קריג האָט דער „בונד" געפֿירט נאָך זיך די מערהייט פֿון דער יידישער וויילער־מאַסע אין די גרעסטע שטעט פֿון פּוילן, און דער ציוניזם האָט דאָרטן (אין אַלע גרעסערע שטעט) דערלאַנגט אַ נישטיקע מינדערהייט פֿון יידישע וויילער. אָבער קיינער האָט זיך אויך דעמאָלט נישט געגלייבט, אַז דער שטרייט זאָל שוין זיין פֿאַרענדיקט. 50 יאָר „בונד" ווי אויך 50 יאָר ציוניזם, דאָס איז גלייכצייטיק די יובל־דאַטע פֿון אַ שטרייט, וועלכער דאַרף נאָך אַנט־שיידן ווערן דורך דער געשיכטע. די נאַציאָנאַל־דינאַמישע כּוחות אויף דער אַרענע פֿון שטרייט זיינען געווען „בונד" און ציוניזם. אָבער אין לעבן גופֿא האָבן צווישן יידן, ווי געזאָגט, געווירקט נאָך אַנדערע שיטות. ווי־זשע זעען אויס צום סוף פֿון 50 יאָר אָנגעשטרענגטע קאַמפּן די סך־הכּלען פֿונם געפּעכט פֿון די פֿאַרשידענע שיטות אויף דער יידי־שער גאַס ?

לאָמיר פּרוּוון מאַכן אַזאַ איבערבליק.

אויבנאויף זעען די סך־הכּלען היינט אויס: גוט פֿאַר דער אָרטאָ־דאָקסיע, גוט פֿאַר אַסימילאַציע, גלענצנדיק פֿאַרן ציוניזם, און — נישט גוט פֿאַרן „בונד".

די יידישע גאַס איז היינט פֿול מיט צורופֿן: צוריק צו דער אַלטער יידישער טראַדיציע. דאָס איז אַ דערשיינונג אַ גוט פֿאַרשטענדלעכע. נאָך יעדער גרויסער פֿאָלקס־קאַטאַסטראָפֿע אין יידישן לעבן אין לויף פֿון דער לאַנגער געשיכטע פֿון יידישן פֿאָלק זיינען אַלעמאָל געקומען: פֿון איין זייט בונט קעגן די אומזיניקע ליידן, פֿון דער אַנדערער זייט, אַ שטרעבונג צו געפֿינען טרייסט און פֿאַרגעסנקייט אין מיסטיק און איראַציאָנאַליזם. שבתי־צבֿי, פֿראַנק און די באַוועגונגען, וועלכע זיי האָבן געשאַפֿן, אָדער פֿאַרטיפֿונג אין קבלה זיינען געווען פּראָדוקטן פֿון מאַסן־איבערלעבונגען, — פֿאַרשידנאַרטיקע פֿאָרמען פֿון בונט אָדער פֿון זוכן פֿאַרגעסנקייט אין בילדער פֿון אַ נישט־עקזיסטירנדיקער וועלט. קיינער פֿון אונז איז נאָך היינט נישט פּעאיק צו באַטראַכטן אונזער היינטיקע עפּאָכע פֿון אַ פּערספּעקטיוו פֿון דורות. אָבער מיר קאָנען באַגרייפֿן, אַז די איבערלעבונגען פֿון אונזער צייט האָבן געמאַכט רייף דעם באָדן פֿאַר די פֿאַרשידנאַרטיקסטע פֿאָרמען פֿון איראַציאָנאַ־ליסטישע זוכענישן. מיר זיינען עדות פֿון דעם, ווי עס שטאַרקט זיך צווישן יידן אין גאַר דער וועלט דער רוף „צוריק אין שול!", צו תּשובֿה, ווי עס וואַקסט אַ שטרעבונג צו קריטיקלאָזער אַפּאָלאָגעטיק פֿון אַלץ וואָס האָט אַ שייכות צום יידישן עבֿר, צו יידישע מנהגים, צו אַלטער יידישקייט. אָט די צורופֿן זיינען היינט אין קיין שום לאַנד נישט בכּוח צו שאַפֿן אַ מאַסן־באַוועגונג. די וואָרטזאָגער און טרעגער

פון אָט די שטימונגען אין דער עפנטלעכקייט זיינען אָפּט מענטשן,
וועלכע זיינען זייער ווייט פון דער יידישער אָרטאָדאָקסיע, אָבער זיי
זיינען פאָרט די אויסדריקער פון אַ שטימונג, וועלכע איז זייער גיב־
סטיק פאַר דער אָרגאַניזירטער יידישער אָרטאָדאָקסיע און פאַר אירע
שטרעבונגען אַרויפצוליייגן אַ גרעסערן שטעמפּל אויפן יידישן לעבן.
אין אַמעריקע, למשל, מאַטעריאַליזירט זיך דער לאָזונג „צוריק צו
יידישקייט!" אין אַ וואוקס פון דער צאָל ישיבות, אין פאַרגרעסערטע
אויסגאַבן אויף רעליגיעזע אינסטיטוציעס א.ד.גל..

מיטן אונטערגיין פון די פאַרביקסטע יידישע ישובים, ווי וואַרשע,
ווילנע, ביאַליסטאָק, וואו וועלטלעכקייט האָט געלייגט אַזאַ בולטן
שטעמפּל אויף אַלע פאָרמען פון יידישן לעבן, האָט די יידישע וועלט־
לעכע קולטור געליטן אַ שווערן קלאַפּ, און עס ווערט אַלץ גרעסער
זינט דאַן די שטרעבונג צו אידענטיפיצירן יידישקייט מיט רעליגיעזן
גלויבן. ווען מען פאַרצייכנט אָט די אַלע פאַקטן, מוז מען זיך אָפּגעבן
אַ קלאָרן דין־וחשבון וועגן זייער באַדייטונג. עס זיינען געוואַקסן
די „יידישקייט"־שטימונגען, אָבער דאָס איז בשום אופן נישט קיין
זיג פון דער אָרטאָדאָקסישער קאָנצעפּציע. ריכטיקער וועט זיין אויב
מען וועט זאָגן, אַז דאָס איז איינע פון די פאָרמען, אין וועלכע עס
שפּיגלט זיך אָפּ דער זיג פון היטלערן איבערן יידישן פאָלק. עס איז אין
דער קאַטאַסטראָפע פאַרניכטעט געוואָרן דער געזינטסטער און קול־
טור־שעפערישסטער טייל פון פאָלק. דער אומגליק האָט זיך אויסגע־
ווירקט סיי פסיכאָלאָגיש אין דער ריכטונג פון רעוויזיע־זוכענישן, סיי
אין דעם פרט, וואָס דאָס יידישע לעבן איז אין זין פון קולטור־רייכ־
קייט און שעפערישקייט צוריקגעשליידערט געוואָרן אויף דורות צוריק.

אויך די אַסימילאַציע צווישן יידן האָט נאָך דער קריגס־קאַטאַ־
סטראָפע געקראָגן אַ בעסערן שאַנס. ציייטונגען האָבן אין די לעצטע
יאָרן נישט איין מאָל באַריכטעט וועגן שמד־עפּידעמיעס צווישן יידן
אין פאַרשידענע לענדער. אויב די באַריכטן זיינען אפילו געווען אי־
בערטריבן, פאַרמאָגן זיי בלי־ספק קערנער פון אמת. און מען קאָן בשום
אופן נישט קוקן אויף דעם ווי אויף אַ רעליגיעזער דערשיינונג. די
„קריסטלעכע" אידייע וועגן מענטשן־ליבע האָט גאָרנישט אַזוי שטאַרק
טריאומפירט אין די לעצטע יאָרן, אַז די קריסטלעכע אמונה זאָל קריגן
נייע צוציאונגס־קראַפט, און אויב די קריסטלעכע אידייע וועגן פאַר־
געבונג פון אַלע זינד האָט יאָ אָפּגעהאַלטן נצחונות, איז דאָס קודם־כל
אין דער אָנווענדונג צו נאַציזם און יידן־מאָרד, — ווידער אַמאָל אַ ווייט
נישט־צוציענדיקע דערשיינונג פאַר די קרבנות פון די מאָרדן. גיכער
געפינט אַ פלאַץ אַ וואַקסנדיקע שטרעבונג אַראָפּצוּוואַרפן פון זיך

אַ שווערע לאַסט, וועלכע האָט גורם געווען אַזוי פיל אוממענטשלעכע יסורים. פּאַראַלעל מיט דעם זיינען באַדייטנדיק אונטערגעזעגט געוואָרן די וואָרצלען פונם יידיש־בוים. אין איראָפּע האָבן הונדערטער טויזנטער לעבן־געבליבענע דורך יאָרן געמוזט פאַרשטיקן דעם לשון פון זייער מויל. אַרויסברענגען אַ יידיש וואָרט האָט באַדייט נעמען אויף זיך אַ טויט־אורטייל. קליינע קינדער האָט מען געלערנט פאַרגעסן יידיש. דער יינגסטער דור איז באַדינגונגען געוואַקסן אין פון נישט וויסן אָדער נישט אָנערקענען זיך צו יידן. דאָס זיינען אומשטענדן, ביי וועלכע אין יידיש־לאַנד האָבן זיך אַריינגעריסן כוואַליעס פון אַסימילאַציע. אָבער ווידער אַמאָל איז גאָר נישט נויטיק צו דערווייזן, אַז דאָס איז אַ זיג נישט פון אַ באַשטימטער אידייאישער קאָנצעפּציע, נאָר אַן אויסדרוק פון היטלערס טריאומף.

דער ציוניזם פייערט היינט נצחונות. די ציוניסטישע אידייע האָט כלומרשט געזיגט אויף אַלע פראָנטן. דער יידישער ישוב אין פּאַלעסטינע איז אויסגעוואַקסן ביז העכער 600 טויזנט נפשות. יידן פון די לאַגערן רייסן זיך קיין פּאַלעסטינע. פיל יידן פון די מזרח־איראָפּעאישע לענדער זיינען גרייט צו פאָרן קיין פּאַלעסטינע. אַ יידישע מלוכה אין פּאַלעסטינע איז אַרויס פון גדר פון ציוניסטישע פאַנטאַזיעס און איז געוואָרן אַ פּראָבלעם פון די פאַראייניקטע פעלקער. אַ רייע אָרגאַניזאַציעס אין דער וועלט פון בירגערלעכן אָדער אַרבעטער־לאַגער, וועלכע זיינען פריער געווען נייטראַל אָדער אפילו קעגנעריש צום ציוניזם, שטיצן היינט דעם געדאַנק פון אַ יידישער מלוכה, — צי קאָן זיין מער גרונט פאַר זיגערישן יובל? אָבער אויך דער בעכער פון ציוניסטישן יובל פאַרמאָגט פונדעסטוועגן אַ היפּשע פּאָרציע גאַל. שוין אָפּגערעדט דערפון, וואָס עס האַנדלט זיך וועגן אַ קליינטשקער מלוכהלע מיט אַ גרויסער אַראַבישער מינדערהייט, וואו אונטערשידן אין נאַטירלעכן צוואַוואוקס צווישן יידן און אַראַבער קאָנען אין קורצן צייט־פּעריאָד פאַרוואַנדלען די אַראַבישע מינדערהייט אין אַ מערהייט און די יידישע מלוכה — אין אַן אַראַבישער; שוין אָפּגערעדט דערפון, וואָס די מלוכהלע וואָלט אפילו לויט די השערות פון דער יו־ען־קאָמיסיע, געווען כסדר אָנגעוויזן אויף אַ צופלוס פון מיטלען פון יידן אין אַנדערע לענדער, און דאָס וואָלט במילא איבערגעלאָזט אַ האַלב־מיליאָניקן יידישן ישוב אַלס אייביק קעסטקינד פון יידישן פאָלק אין „גלות”, שוין אָפּגערעדט דערפון וואָס די מלוכהלע וואָלט זיך געפונען אין אַן אַרומרינגלונג פון שנאה, און יעדע גרעסערע אויפטרייסלונג וואָלט פאַרוואַנדלט גראָד פּאַלעסטינע אין איינעם פון די געפערלעכסטע פאַר יידן פונקטן אין דער וועלט, אָפּגערעדט פון

דעם אַלעמען, — איז לייכט צו דערוויזן, אַז דער גאַנצער טריאומף פון ציוניזם איז אַ רעזולטאַט פון היטלערס זיג. דער יידישער ישוב אין פאַלעסטינע איז אין די אויגן פון פיל יידן געוואָרן באַדייטנדיק גרעסער, צווישן אַנדערן, אויך צוליב דעם, וויל דאָס איראָפּעאישע יידנטום איז געוואָרן קלענער מיט 6 מיליאָן. דער גליקלעכער קריגס־צופאַל, וואָס די גאַנצע נאַצישע קריגס־מאַשין האָט זיך נישט איבערגעקייקלט איבער על־אַלאַמעין, האָט געהאָלפן די ציוניסטן שפּרייטן די אילוזיע, אַז נאָר אין פאַלעסטינע זיינען די יידן זיכער מיט זייער לעבן. די פאַרצווייפלונג נאָך די שחיטות האָט געהאָלפן צו שאַפן צווישן פיל פון די ניצול־געוואָרענע דעם דראַנג צו לויפן וואוהין די אויגן וועלן טראָגן, און אין פאַריתומטע הערצער האָט די אַגיטאַציע וועגן „אייגן לאַנד" לייכט געשלאָגן וואָרצלען. אין דעם אַלעמען ליגט די הויפּט־סיבה, וואָס דער ציוניזם קאָן נישט געניסן פון פולן בעכער פון „זיג". אַ טריאומף־טאַנץ וואָלט געוועזן אַ מאַקאַברישער טאַנץ איבער קברים. פאַקטיש האָט דאָ געזיגט נישט דער ציוניזם, געזיגט האָט היטלער, און פון אָט דעם זיג געניסט די ציוניסטישע באַוועגונג.

אין שיין פון אָט די באַטראַכטונגען קען מען קלאָרער זען די סך־הכלען פון דעם 50־יאָריקן שטרייט אויף דער יידישער גאַס. ווי עס זאָל אויבנאויפיק נישט אויסזען דער באַלאַנס פון אָט דעם שטרייט, איז קלאָר, אַז דאָס לעבן האָט דעם שטרייט נאָך נישט פאַרענטפערט. די טראַגעדיע אין לעבן פון אונזער פאָלק האָט געשאַפן מער גינסטיקע אומשטענדן לטובת דער אָרטאָדאָקסיע, אַסימילאַציע און ציוניזם, קודם־כל — לטובת דעם ציוניזם. אָבער צי זיינען אָט די ענדערונגען באַלערנדיק אין זין פון אָפּשפּיגלען די לעבנס־קראַפט פון דער אָדער יענער שיטה? — בשום אופן נישט! זיי זיינען אַ רעזולטאַט פון אַ געשיכטלעכער קאַטאַסטראָפע, וועלכע קיינער האָט נישט פאָרויסגעזען און קיינער אין דער וועלט האָט זי נישט געהאַלטן פאַר מעגלעך. עס איז געוועזן אַ וואולקאַן־אויסברוך פון בעסטיאַלישקייט און באַרבאַריי. ער האָט אויסגעבראָכן אין פוילן. ער האָט פאַרניכטעט דעם גרעסטן טייל יידן פון איראָפּע. אַ מינדסטע אַנדערעווענדונג אין קריג, — אויב די נאַציס וואָלטן פון צפון־אַפריקע דערגרייכט אויך קליין־אַזיע און צייטווייליק באַהערשט אויך די אַזיאַטישע ברעגעס פון מיטללענדישן ים, וואָלט דער וואולקאַן נישט מיט אַ וויניקער סטיכישער קראַפט אויסגעגאָסן זיך אויך אויף די קעפּ פון די פאַלעסטינער יידן; אַנשטאָט 6 מיליאָן יידישע קרבנות, וואָלט געוועזן 6 און אַ האַלב, אָבער פון דעם יידישן ישוב אין פאַלעסטינע וואָלט קיין שריד ופליט נישט געבליבן. אויך דאַן וואָלט דאָס גאָרנישט דערוויזן לגבי די שטרייטיקייטן אויף דער יידישער גאַס.

די גרויסע יידישע קאַטאַסטראָפע האָט אָפּגעשוואַכט די פּאָזיציעס פון „בונד". אין פּוילן, אין לאַנד פון גרעסטער יידישער שעפּעריש־קייט זיינען נישטאָ די מיליאָנען יידן, די הונדערטער טויזנטער אַר־בעטער, בעלי־מלאכות און פּאָלקס־מענטשן, וואָס פון שוואַרץ־ערד פון זייער לעבן און זייערע שטרעבונגען האָט דער „בונד" געצויגן זאַפטן פאַר וואוקס און אַנטוויקלונג. דאָס איז די טראַגעדיע ניט נאָר פון „בונד", נאָר פון גאַנצן יידישן פאָלק. מען קאָן אָבער נישט רעדן וועגן „זיגער" און „באַזיגטע" אויף דער יידישער גאַס. פון קריג זיינען אַלע טיילן פון יידישן פאָלק אַרויס אַלס באַזיגטע.

נאָך 50 יאָר קאַמף פאַרבלייבט נישט אַנטשידן דער געראַנגל פון אידייען אויף דער יידישער גאַס, און דער הויפּט־אידייאישער אינהאַלט פון געראַנגל פאַרבלייבט, פּונקט ווי פריער, אַ שיידוואַנט צווישן „בונד" און אַלע אַנדערע ריכטונגען.

די אידייע פון „בונד" איז טיפער גלויבן אין מענטשן. אַלע קעגנערישע ריכטונגען פון „בונד" זיינען געשטיצט אויף מאַנגל פון אַזאַ גלויבן. דער פרומער ייד דערוואַרט הילף מן־השמים, דער אַסימילאַטאָר מיינט, אַז מען קאָן איבערלויפן אין לאַגער פון די שטאַרקע, דער ציוניסט מיינט, אַז מען קאָן פונם בייז אַנטלויפן. די אידייע פון גלויבן אין מענטשן איז היינט נישט פּאָפּולער. מיר האָבן זי אַלע, בפרט אין די לעצטע יאָרן, געזען טיף דערנידעריקט, צעטראָטן און באַשפּיגן. אָבער אויב דער מענטש איז פון נאַטור אַ חיה, וועט קיין שום אַנטלויפן נישט העלפן. אויב עס איז נישטאָ קיין תיקון פאַרן מענטשן, איז נישטאָ קיין תיקון פאַר יידן. די חיה וועט דעם אַנטלויפנדיקן נאָכיאָגן און אים טרעפן אומעטום. אויב עס פאַרשווינדט דער גלויבן, פאַרשווינדט אויך יעדע האָפענונג. דער זיג פון ציוניסטישע אידייען איז אַ זיג פון אומגלויבן אין מענטשן, דאָס איז אַ פולער זיג פון האָפענונגסלאָזיקייט.

דער „בונד" האָט אַלע מאָל געשטעלט זיין קאָרט אויף סאָציאַליזם, וואָס באַדייט אַ בעסערע צוקונפט פאַר דער גאַנצער מענטשהייט, — פאַר אַלע פעלקער פון וועלכע זי באַשטייט. וועט דער סאָציאַליסטישער חלום ווערן וואָר, איז נישטאָ פון וועמען צו אַנטלויפן; וועט דער חלום צערונען ווערן, ווי פיל אַנדערע בעסערע מענטשלעכע חלומות, איז נישטאָ וואוהין צו אַנטלויפן. דער מיראַזש פון אַ מלוכהלע צווישן שונאים איז נישט קיין קמיע קעגן אַנטיסעמיטיזם און אויסראָטונג.

דער „בונד" האָט אַלע מאָל געגלויבט, אַז דער דערפאָלג פון אַר־

בעטער־רעגירונגען און פון ברייטסטער דעמאָקראַטיע, וועלכע פאַרווירקלעכט די מאַכט פון אַרבעט, איז דאָס בעסטע שוץ־מיטל קעגן מערדערישן אַנטיסעמיטיזם און קעגן נאַציאָנאַלער אונטערדריקונג אין אַלע אירע פאָרמען. קעגנער פון „בונד" זיינען אַרויסגעגאַנגען פון דער הנחה, אַז אַנטיסעמיטיזם איז אייביק. היינט זיינען די לענדער פון גרויסן אַרבעטער־איינפלוס דווקא יענע לענדער, וואו יידן פילן זיך צום מערסטן זיכער, און גלייכצייטיק פאַרוואָרצלט זיך דער אַנטיסעמיטיזם אַלץ טיפער גראָד אין לאַנד, וואוהין די ציוניסטן רופן די יידן אַנטלויפן, — אויפן באָדן פון דער פלאַנירטער יידישער מלוכה.

דער „בונד" האָט שטענדיק געקעמפט פאַר המשך, פאַר שעפעריש נאַציאָנאַל־לעבן, פאַר דאָאיקייט, פאַר דעם רעכט צו פאַרבלייבן איינגעוואָרצלט אויפן באָדן, וואו די יידישע מאַסן לעבן און קעמפן. אָט די אידייע האָט מצד דעם היטלעריזם געקראָגן די שמערצלעכסטע קלעפ. רעשטלעך פון יידישע מאַסן וואַלגערן זיך אין לאַגערן, בלאָנקען אַרום נע־ונד איבער וועגן, אָדער טראָגן זיך ווי שפענדלעך איבער צעשוימטע כוואַליעס פון דער שטורעמדיקער נאָך־מלחמה־וועלט. אָבער עס ווערט מיט יעדן טאָג קלאָרער, אַז דער וועג צו פאַרהיילן די וואונדן פירט נישט דורך פאַרמערן די צאָל הילפלאָזע וואַנדערער, נישט דורך ווייטערדיקער אויסוואָרצלונג, נאָר דורך בויען און ווידעראויפבויען. די אויפבוי־אַרבעט אין פוילן; די אַנטוויקלונג פון די ישובים אין פראַנקרייך און בעלגיע, איז היינט צו טאָג אַ ריזיקע דערגרייכונג נישט בלויז פאַר די רעשטלעך יידן אין אָט די לענדער, זי קאָן מיט רעכט באַטראַכט ווערן ווי אַ טעטיקייט פון גרעסטן היסטאָרישן באַדייט פאַרן יידישן קיום אין ברייטסטן זין פון וואָרט. די אָנשטרענגונגען ווידער אויפצובויען און צו באַפעסטיקן דאָס יידישע לעבן אין אייראָפּע באַרויבן היטלערס יורשים פון די פרוכטן פון זייער נצחון איבער די יידן. דער „בונד" האָט תמיד געפלאַנצט אין די יידישע מאַסן אַ דראַנג צו אַ שעפעריש נאַציאָנאַל לעבן, און יעדע מינדסטע פּאָזיציע, — אַן אַרבעטער־קאָאָפּעראַטיוו, אַ קינדער־היים, אַ שול, אַ ביבליאָטעק, — וואָס ווערט אויפגעבויט און פאַרפעסטיקט אין די לענדער, וועלכע האָבן לויט היטלערן, שוין געזאָלט זיין „יידן־ריין", זיינען אַן אויסדרוק פון דעם, אַז אָט דער דראַנג לעבט, אַז אין די טיפענישן פון יידישן לעבן אין פוילן און אין אַנדערע לענדער ריזלען נאָך קוועלכעלעך, וועלכע דאַרפן און וועלן זיך צונויפגיסן אין באַפרוכפערנדיקע שטראָמען פון נאַציאָנאַלער שעפערישקייט און המשך.

העכער פופציק יאָר, ווי עס פירט זיך אַן אידייען־געפעכט אויף דער יידישער גאַס: פון איין זייט שיטות, וואָס קוואַלן אַרויס פון אומ־

גלויבן און יאוש; פון דער צווייטער זייט, — דער „בונד", וואָס בלייבט גלויביק און ווענדט זיינע בליקן צו די האָריזאָנטן פון אַ נייער באַפרייטער וועלט. יאוש און פאַרצווייפלונג ווערן היינט דערגערט דורך דער ביטערסטער טראַגעדיע אין לעבן פון דער מענטשהייט: דורך ניט געזעענער אין דער געשיכטע פּיין און מאָרד־פּראַקטיק פון היטלערס צייטן. אָבער אויב די מענטשהייט האָט בכלל אַ צוקונפט, איז דאָס יענע צוקונפט, וואָס שטיצט זיך אויף גלויבן אין סאָציאַליזם און נאַציאָנאַלער גלייכהייט; דאָס איז די צוקונפט, אַ בילד פון וועלכער עס האָט מיט 50 יאָר צוריק געבראַכט צו די פאַרחושכטע יידישע מאַסן דער אַלגעמיינער יידישער אַרבעטער־„בונד".

(„אונזער צייט", נאָוועמבער־דעצעמבער 1947)